

KONTU KONTARI

J. ANTONIO ZUNZUNEGUI

ITXASOA...!

Erreka jotako sendi aberats eta dotore bat zan ura. Orregatik, Alphontso, seme txikienak, itxas-gizontarako ikasi naia agertu zuenean, gurasoak kopetillun jarri ziran.

Sendi erdi-arloteen semeak izaten ziran merkantetako itxas-gizonen bizibidea artzen zutenak. Orregatik, naiz-eta goitik beera zijoan etxea izan, semearen naia jakin zanean, amorrü-zoro biziak sortuarazi zituzten etxe artako andikeriak.

—Begira zak errian —esan zion bere amak—. Nor dituk merkantetako itxas-gizon? Andrea barazki saltzallearen semea; Luis, plazako kafekoa; Petra dendariaren seme zarrena...

—Baiña Luis'ek ogei ta bi urte besterik ez izanarren, bereala itxas-ontzi baten buru da —adierazi zion Alphontso'k.

—Utzi itzak zozokeri oyek; guk esaten diaguna —eta emen amak, aitari dagokion agintea bereganatu zuen— auxe dek: bizibide ori ez dala i bezelako mutil dotore batentzat aukera-aukerakoa.

—Ikusten dedanez, nere anai Anselmo bezela, gaixorik gabeko sendalari izatea, dotoreago da.

—Bai ba!

—Begira ezazu ama: neri itxasoa zait gogoko ta, zuek ezezkoan jarrita ere, ez naiz nere joeratik aldenduko.

—Bilbo'ko sendi onenetakoekin aide egin ziran ire arrebai naigabe ederra eman bear diek alajaña! —gogorazi zion aitak.

—Nere arreatxo maiteak, ez zidaten galdetu beñiere zer zirudidaten beren ezkontzak —erantzun zion Alphontso'k iñaka.

—Ondo dago; ik ikusiko dek zer egin —ebaki zuen amak.

Udara artan, Alphontso'k, arrantzan jardun eta batetik bestera ibilli besterik ez zuen egin. Eta, an San Migel'etako itxasalditan, udazkena bere lenengo egunak goibeltzen asi zanean, Santurtze'ko "Nautica"-n izendatu zan.

—Utzi ezayozu, utzi, obe da bere aurka ez jardutea-ta; aspertuko da egunen batean —zion aitak iragarle.

Baiña Alphontso ez zan aspertu.

Piloto bezela bere ibillaldiak egiten asi zanean, amak, osoro ase-
rretuta, onakoxe itzul-gai au ikus-arazi zion:

—Orren gogoko ba'zaik itxasoa, zergatik ez aiz guda-ontziko itxas-
gizon egiten?... Ori dotoreago dek.

—Zergatik!!... Itxasoan, bere pakea, bere beste ezbezelako pake
lilluragarria maite bait'det!...

Eta... Alphontso'ren gurasoak zaartu ziran eta Alphontso bera
gizontxo bat egin.

Bere ibillaldi luze ayetako batetik etxeratzen zan guzitan, etxe
dana itxas-alaitasun goxo batean, dardar jartzen zan.

Bereala, itxas-aldera zegoen janlekuko mai gañean, urrutitik eka-
rritako pitxiak zabaltzen zituen.

Eta, era ontan, azkenerako, gurasoak, beren semearen gaztetasun
oldar ta bixiaren bitartez, lurbira guziko berri jakin zuten.

Egun batean, eskutitz bat jaso zuten; an adierazten zien bere on-
tzia, Bilbo'ko jaboi-egille batentzat kopraz beteta, Indietatik irtetera
zijoala.

“Itxas-ontziko buru naiz —zion bukaeran—, kapitan eginezkeroz-
tik au da nere lenengo ibillaldia. Orko ibai-ertz guziak koko usaiez
beteaz igoko naiz...”

Eta urrilleko goiz batean, itxaso bare ta berdin-berdin baten axal-
gañean, “Juanita”-k (onela zan ontzi aren izena) kaieko sarrerako
bidea artu zuen.

Bere etxearen aurrez-aurre zetorrela, bere gurasoak, zaartuak or-
durako, begiratokira irten ziran.

—Ara an —zion amak—. Lengo aldiari baiña argalago dator.

—Orrek bide-erakustalerik gabe daki berea —zion aitak arro-arro
eginda.

Amak, esku-zapi batez agur egin zion, orduantxe jaten asiak zi-
ran-eta, ta Alphontso'k, bere baporea arkaitz tartera sartu ez zekion,
bestetaratu gabe, eskuari eragiñaz erantzun zion.

Txistu egin zun zentzu pixka bat eskatuz eta ibaian gora joan zan.

Gurasoak, etsiturik orduko, begiratokian gelditu ziran.

—Azkenean berearekin irten gure mutilla...! Orra or kapitan
egifia —asi zan aita.

—Bere onerako izan dedilla —erantzun zion amak lasaixeago.

Alphontso, baporea utzi ondoren, bere itxas-gizon-jantzia soñean
zeramala, etxera azaldu zan. Kaiari barrena zetorrela, arraiak, beren
muturtxoak ur gañean azalduz, bera ikusi naian zebiltzan eta, kayoak
eta itxasegaziak, beren egakaldi onenean, geldi-geldi geratu ziran.

—Or zia! Alphonso bere itxas-gizon soñeko apañarekin —zioten alkarri.

Ixkirak ere, Alphonso mutil-koxkorretan arkaitz artean beren aurrekoen atzetik ainbeste aldiz ibilli izan zan ixkira ayek ere, itxas-gizon soñeko ura oso ederki zatorkiola aitortu bear izan zuten.

—Egia —zion batek besteari— itxas-gizontarako jayoa danik ezin ukatu. Begira zak nola kuluskatzen dekan ezker-eskubi bere ontzian ba'lijoa bezela.

Errian, Alphonso'ren etorrera, bere urrezko-botoidun kapitan-jantzarekin eta bere txapel-zabalarekin ikusiaz, gertaketa berezi ta aipagarri bat izan zan.

Naiz-eta lur joa izan, aundiki-sendi bateko semea izanik, Alphonso izan zan egiaz, Bilbo'ko aundikiengana itxasoari ateak iriki ziozkana.

Artean, gudako itxas-gizonen itxasoa bakarrik zan ondo ikusia aundikien artean. Arrezkero, Alphonso zala-ta, merkanteen itxasoak ere, bere ontzi-zamak eta bere egonaldiekin batera, aundikien arteko pesta ta dantza guzietara izan zuen sarrera.

“El Marítimo”-an, Alphonso ta bere itxasoa ziran kilikagarienak.

Emakumeak Alphonso'k, Londres, Hamburgo, Nueva York, Shangai, Marsella ta lurbira guziko kai merkatarienetatik zekarren “usaiak” lillurutzen zituen.

—Biotz-biotzez maite zaitut Alphonso...

—Biotz-biotzez Alphonso...

—Biotz-biotzez...

.....

.....

Azkenean, Alphonso'ri ta bere itxasoari pakean uztearren, emakume ayetako batekin, danetan itxastarrenarekin, ezkondu egin bear izan zuten.

Gaztetan itxas-gizon izandako, bapore-nagusi aberats baten alaba zan.

Itxas-lami baten antzera igeri egiten zekiena zan eta, bere aitarekin batera, ludi guzian barrena ibillia.

Ille-ori, begi-urdir, kaietako jendeak izan bear duen bezela; ibillian itxas-belar lurrin-goxo bat zerion eta bere gonak, itxasoko zurrunbil alaien antzera, jostari zurrumbiltzen zitzaizkion.

Alphonso'k laranjaz betea zuen bere ontzia (ez da egoki Bilbo'n beti burniz betetzea-ta), eta... egon-aldi artaz baliatuz, ezkondu egin ziran.

Egiatzko bi izurde ziran andregai-soñekoaren egal luzea zeramatenak, Begoña-ko elizan sartu ziranean.

Emazte berriak, biotz-ukituta:

—Ai Alphonso! —zion irteran—. Seme bat eskatu diot Andra.

Mariari; zu bezela itxas-gizon izan dedin, itxas-gizon merkatari izan dedin...

Aitagiarreba oso eskuzabal agertu zitzaizen; berrogei ta zazpi metro luzer, amaika zabal eta zortzi gorako bapore bat eman zien.

Txuri-txuri, brankako kate-zuloen ondoan, izen au nabari zuen:
"GERINELDO"

Bere barruko gelan sartu ondoren eman zioten alkarri lenengo muxua. Eta, iñork noruntz zijoazen ez zekiela, itxas-zabalera irten ziran.

.....

.....

Bermudas'tik iparraldera arkitzen ziran, "ala-olako" zer edo zer bixi-bixi bat, bere barrutik irten naian zebillela nabaitu zuenean.

Senarrak mapa borobil bat artu ta bere aurrean jarriaz, xamur-xamur ta arduraz, onela eskatu zion:

—Maite; begira ezazu ona. Emen, emen...

Eta itxas urdin borobilla erakusten zion.

Emazteak senarrak esaten zion tokira begiratu zuen bere begiak oñazez lerturik zeuzkala.

—Jayotzera dijoan ori itxastarra izango danik ezin ukatu-zion Alphonso'k siñeskor.

An zeudenak, jayo berriaren anka-tartera begiratu zuten.

—Mutilla!! —oju egin zuen aitak.

Eta guziori batera —azitik landarea—, izan diren itxas-gizon ospetsuen izenak bururatu zitzaizkien.

Garbitu, gerrikoa jarri ta jantzi zuten orduko, itxaso-urez bataiatzeko asmoa agertu zuen aitak.

—Ondo dago —onetsi zuen amak.

Eta Karmelo jarri zioten izenez.

Bataiatzekoan ura ixuri ziotenean, aurrak amaika marru ta ostiko egin zuen.

—Nere ustez —zion lenengo ofizialak— onek ez du ura gogoko. Ia itxas-gizon baten ordeiz eliz-gizon bat jayo zaizuten...

—Baita-zera!... Zaude ixillik gizona! —erantzun zion aitak.
Bañia kezkatu geratu zan.

Berealaxe, ginebra emanaz:

—Ezurak gogortu bear zaizka —zion— eta oraindaño ez det ortarako ginebra bañio gauza obeagorik arkitu.

Azkenik seme gaixoa lotan geratu zan.

Amak, bularra, beti itxasoaren aurrez-aurre ematen zion. Jarkera ura eskeintza baten ezaubide ta ikur zan.

Aita, berriz, bere semearen itxas-etorkizun arrigarriaren zai, dardar, beti xelatan zebillen.

Lauroinka ibiltzen asi zan orduko, ontziaren beko zuloetara jexti ta, ikatza ta jatekoak gordetzen zituzten gelatan barrera ibiltzea zan beretzat kilikagarriena. Ez zirudin beintzat, itxasoa ta itxasontzi-lanak bere gogoko ziranik.

—Nere ustez —zion senarrak emazteari— mutil onek naigabe asko eman bear dizkigu oraindik.

—Etsi egin bear, Alphonso, etsi... —erantzun zion onek goibel.

Tikili-takala itz batzuek esaten asia zan, aitak, goiz batean, bere belaun-gañetan artu ta esan zionean:

—Ia seme; deitu zaiok itxasoari: aizan, itxaso!

Baiña Karmelo'k:

—Aizak, itxaso!

—“Aizan” esan diat nik. Egiatzko itxas-gizonak, itxasoari beti “aizan” esaten zioagu. Itxasoa emakumezkoa dek, emakumea dek.

Karmelo'k setatsu;

—Aizak, itxaso!

—Aizaaan...!!

—Aizaaak...!!

Bi zartako eman zizkion. Uraxe izan zan lenengo astifaldia. Aita, odolbizituta, an joan zan. Eta mutil-koskorra negarrez gelditu.

Zutik ondo ibiltzen ikasi zuenean, igeri egiten ere ikasi zezan, aita alegindu zan.

—Igeri ez dakien itxas-gizona, itxas-gizon-erdi beti.

—Ori esan! bayeztu zuen amak.

Beren ontzia intxaur-ongarriz zamatuta, Molucas'tik Rotterdam aldera zetozen.

—Ea, erantzi adi orain bertan! agindu zion Karmelo'ri.

Turturrak geratu zituzten eta txalupa bat uretara bota ere bai. Mutil-koskorarekin batera aita ta ama jexti ziran txalupara.

—Ekin eskuz ta ankaz batera, ta igeri aurrera egiten alegiñak itzak.

Lotu zuen sokaz besazpitik, uretara bota zuen, eta, ondoratu ez zedin, kako antzeko batekin eutsi naian jardun zuen. Baiña berunezkoa ba'litz bezela, ondora zijoan. Berealaxe, erdi-itota atera zuten.

Begira zeuden ontzi-mutillak, algaraz asi gabe ezin egon. Kapitana berriz osoro aserretu zan lotsagabekeri ura ikusirik.

Igo orduko, Karmelo'k onela esan zien:

—Nik ez det igeri egiten jakin nai; leen ere esan det, nik ez dedala igeri egiten ikasi nai.

—Eta egunen batean itxasora eroritzen ba'aiz? zion amak aurka egiñaz.

—Ez naiz beñere eroriko.

—Zergatik ez?

—Itxasotik beti urruti izango naizelako.

—Eta putzu-zulo batera eroritzen ba'aiz?

—Zertako orduan igeri egiten jakin?

Luzaroan, bere eran, nai zuen guzia egiten utzi zioten.

Ecuador aldean zebiltzala, itxasoa bare-bare zegoen alako batean, onela zion aitak:

—Begira zak angu ke ura.

—Ze ke?

—An, urruti, itxas-mugan...

—Ez det ezer ikusten...

—Dana argi ta garbi zegok-eta!

—Ez zaitezela aserretu, Alphontso —bitartetu zan ama atseka-betua—. Ziur nago ez duela ondo ikusten gure seme onek. Ez du ez beintzat, itxas-gizon baten begi-zorrotzen antzekorik.

Begi-sendagille baten etxera eraman zuten kaieratu ziran bezin agudo. Bost diotri t'erdi zituen begi batean eta lau bestean. Uraxe bai gixajo-kaxkarra!

—Eta au —esan zien sendagilleak— au, geitzen joango zaio.

Zozo-kirten itxura ematen zioten begitako lodi batzuek jarri bear izan zizkaten sudur gañean.

—Au bai dala! Itxas-gizon begi-zorrotzik gabea, izen txarreko dendari izatea bezelaxe da —erabaki zuen aitak.

Eta ama, txoko batera baztertu zan, negar egitera.

Bilbo'ra ikatzakin joan bear izan zuten batean mutikoa amonaren etxean utzi zuten.

Urteak joan ziran eta urteak etorri.

Bitartean Karmelotxo'k batxillerra ederki baiño ederkiago egin zuen.

Aitak, oraindik, mutillak bere bizibidea aukeratzeko orduan itxasorako joera izango ote zuen edo, onelako itxaropen kaxkar bati, maite-maiteki eusten zion.

Udara artan, beren itxas-ibillerak utzi zituzten eta, Karmelo'ren etorkizunari begira, bildur-dardaraz, errira joan ziran.

Egunetik egunera, aita-semeen arteko elkartasuna gogortzen joan zan.

—Amaseai urte bete dituk eta oraindik sardiña ta bixigu baten artean ezberdintasunik igertzeko ere gauza ez aiz! Ezin eraman diat nik ori.

Karmelo ixil-ixillik geratu zan. Baiña, geroxeago, ausartuz, bera laister ba-zijoala esan zion.

—Eta nora joateko asmotan aiz?

Kairik ez duen erria izanezkero... noranai.

Aitak zorrotz-zorrotz begiratu zion.

—Kaietako jendea —jarrai zuen Karmelotxo'k— gaiztoa da, bekaizkeriz betea, edozeiñi burua arrotuaziko diona, lapurra, usteldua...

Itxasoak jendea zoratu ta biurriarazi besterik ez du egiten.

—Itxasoa bizitasuna da, indarra, jakintza! erantzun zion aitak gogor.

Karmelotxo'k goitik behera begiratu zion.

—Bururatu al dezakezu Santa Teresa Bilbo'n edo Coruña'n jayo zitekeanik? Bai zera! Avila'n jayo zan, mendian goian eta itxasotik urrutienetako erri batean... Bururatu al dezakezu San Prantzisko napolitarra izan zitekeanik? Ezta inoiz ere! Asis'en jayo zan, Subassio mendiaren babesean, Italia'ren erdi-erdian, itxasotik urrun eta zerutik berbertan. Amestu ere egin al liteke Arco'ko Santa Juana, Marsella'ko lapur ta emagaldutuen artean sortua izan zitekeanik? Ez, ta ez! Itxasotik urruti dagoen erri paketsu ta gozatsu batean jayo zan; Orleans'en jayo zan.

Aita deuseztua gelditu zan bere mutillaren ikasbide siñeskarri ayek entzunik.

—Ea, ezaidazu itxas-ondoan jayo dan santu baten izena.

—Inaxio...

—Bai, itxasoak milizkatzen duen Gipuzkoa'n jayo zan, baiña or-tarako, itxasotik urruti dagoen Loyola'ko ibar paketsua aukeratu zuen...

—Eta Bizkaya'n —jarrai zuen Karmelo'k sumindua— santu-erdi bat bakarra degu, Berriotxo, eta au, itxasotik erririk urrutienean sortua zan; Elorrio'n.

—Naikoak esan dituk ire erriaren aurka! ebaki zion bere aitak gorrotzarrez.

—Sinistu ezazu; itxasoa gaiztoa ta biurria da... Galdetu ezayezu arrantzaleai itxasoak inoiz ere enbata noiz etorriko dan aurretik esan dien.

—Uste okerrean bizi aiz, seme; itxasoa, berarekin ona izaten dakienentzat oso emakorra izaten dek eta beragandik zetorkiguk gi-zabide ta aurrerapen guzia.

—Parregarri zera aita; mendian gora nijoa, itxasoak eta itxasoko jendeak, neri...

Ez zion bukatzen utzi. Muturren aurrean eskua jarri ta aua itxiarazi zion.

Bion artean kendu ezin zitekeana sortu zan.

—Seme oek —zion oyuzka amak— naigabea besterik ez dute ematen!

Alphontso gizajoa ezertarako bezela geratu zan.

Andik egun gutxitara, semearen gelan kuxkuxean zebiltzala, apaldegiko janzkien artean, liburu lodi-lodi bat arkitu zuten: "Leyes civiles de Medina y Marañon", zion azalean.

—Nere ustez ez du onek itxasoarekin ezer ikustekorik.

Amak ere begiraldi bat eman zion.

—Emen ba-dakar ba, urlege bat...

—Beste “urak” dira oyek, maite.

Oyean gelditu bear izan zuen.

—Jardun zaitte bizitza guzian semeengatik lanean... Eta ontarako! —zion gaixoak antsika.

Semearen belzkeri kiskil ura naikoa izan zan bere egitekoak egiteko. Gaxotu zan, gero okerrago, ta gero okerrago... il arte.

Sendagilleak zionez, odol-eragozpide batetik il omen zan.

—Ori uste ark! Bai, bai!

Emaztea noraezean geratu zan.

Karmelo'k berriz erria utzi ta betiko alde egin zuen.

Goroxeago, lege-gizontarako, Madrid'en, ikasten ari zala jakin zan.

—Seme oek! Seme oek...! —zion arrantzale zaar batek—. Naigabetarako ere ez du batek irabazten!

—Ederki asko egin zuen bere aitak il zanean ilda! —zion, marmar, ontzi-egille batek.

Eta ilberriaren adiskide izan zan beste arrantzale batek onela eman zuen bere iritzia:

—Semeai jo ta il edo bestela utzi egin bear zaie... baiña ez iñolaz ere, berengatik naigabetu.

...

Urte batzuek joan ziran...

Berri izugarria zan etorri zana...

Jende guzia kaian, plazan, eliz-atarian, pilloka bildu zan.

Danak, kokotza lepoan sartuta; iñork ez zuen sinistu ere nai.

Etxe guzietan ez zan bestetaz itz egin egun ayetan.

Izugarria izan zan...!!

—Baiña... zer gertatzen da? galdetu zuen beti ta danerako azken izaten dan ark.

—Alphontso'ren semea alegia...

—Zer? Il egin al da?

—Okerrago!

—Bizia kendu al dio ba norbaiti?

—Besterik ez ba'litz...!

—Dana dala, esaidazu beintzat.

—Ezer ez gizona, ezer ez! Erregistradoretako norgeiagotan bera izan dala lenengo!!

—Giiiiizona...!!!

...

...

Eta erri artako axala, itxas-gizon eta arrantzaleen erri artako axala, lotsaz beteta, txarranpin-gorri-gorri jarri zan.

JOSE ANTONIO LOIDI'K EUSKERATUA